

УДК 796.011.3:796.032

ОЛІМПІЙСЬКИЙ УРОК ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРІВ

Попов О.А., Осадець М.М.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Олімпійський урок є одним із сучасних засобів олімпійської освіти, олімпійського руху. Саме дані уроки можуть сприяти формуванню моральної особистості школяра. У статті проаналізовано спортивно-гуманістичне виховання особистості, визначено мету олімпійської освіти індивіда та виокремлено їх основні завдання. Виділено основні помилки, що виникають при організації олімпійської освіти та три основні напрямки олімпійської освіти для сучасних школярів.

Ключові слова: моральна культура особистості, олімпійський урок, олімпійська освіта.

Постановка проблеми. В даний час в суспільстві матеріальні цінності домінують над духовними. У зв'язку з цим у дітей і підлітків спостерігається погіршення не тільки фізичного, а й морального здоров'я. Серед підростаючого покоління спостерігається посилення нігілізму, індивідуалізму і прагматизму, і досконале відсутність альтруїзму. У сучасних школярів кілька спотворено уявлення про такі цінності як доброта, милосердя, великодушність, справедливість, громадянськість і патріотизм. Мабуть тому в середовищі школярів спостерігається високий рівень агресивності та жорстокості, що провокує загальне зростання злочинності в суспільстві.

Сучасна молодь орієнтується на атрибути масової, в основному західної культури за рахунок зниження істинних духовних, культурних цінностей. Поступово втрачаються форми колективної діяльності. Надалі все це може призвести до повного краху ціннісного потенціалу всієї нації, так як людина, що не володіє моральною культурою, не здатний прищепити справжні ідеали і цінності підростаючому поколінню.

Саме в шкільному віці необхідно більш серйозно підходити до формування ціннісної культури людини, так як саме в цьому віці відбувається процес становлення особистості, вибір понять що таке «добре» і що «погано», визначення свого «Я» в сучасних реаліях життя. Відомо, що фізична культура і спорт є засобом розвитку не тільки фізичних якостей, але і сприяє формуванню духовної культури людини. Школярі в період навчання в школі відвідують різні секції, не тільки в рамках школи, а й в установах додаткової освіти, одним із завдань яких є розвиток гармонійної особистості. Однак саме вихованню особистості школярів і не приділяється належної уваги в даний час в навчально-тренувальному процесі, який переважно спрямований тільки на розвиток фізичних і розумових здібностей займаються, ігноруються їхні мотиви і фізкультурно-спортивні потреби, залишаючи тим самим в стороні особистісний розвиток.

Саме тому на нашу думку є досить актуальним є проведення олімпійських уроків із підростаючим поколінням, який носить крім навчального характеру, ще й виховний.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останній час проблемі олімпійської освіти свої праці присвячували українські вчені, серед яких М. Булатова, О. Вацеба, А. Гакман, Я. Галан, В. Єрмолова, Б. Зорій, В. Юхимук та інозем-

ні – Т. Каратасакіс, Н. Мюллер, В. Самусенкова, О. Самусенко, І. Саланін, В. Столбов, Ю. Симаков, А. Сучілін, В. Усаков, Ю. Чернецький та ін. Усі автори вказують на важливість та необхідність гуманізації виховної діяльності, звертають увагу на гуманістичний характер ідей олімпізму, який не тільки за своєю соціальною природою, а і за цільовими установками, виступає серйозним фактором всебічного розвитку людини.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогодні багато досліджень спрямовані на вивчення проблем формування особистості школяра, його моральної культури. Проте, формування моральної культури особистості школярів олімпійськими уроками нами не знайдено. Аналіз науково-методичної літератури, даних результатів досліджень міжнародних фахівців з питань олімпійської освіти свідчить про відсутність єдиного поняття цієї дефініції.

Тренеру і викладачеві для вирішення виховних завдань може допомогти філософія олімпізму, ідеали і цінності Олімпійського руху, відображені в кодексі спортивної етики та принципах Фейр-Плей.

Олімпізм є філософською течією, яка в своїй основі несе істинні ідеали і цінності не тільки спорту, але і загальнолюдську духовну культуру. Виходячи з ситуації, що склалася, актуальною є проведення «Олімпійських уроків» в загальноосвітніх установах, спрямовані на формування моральної культури особистості школяра.

Із вище означеного метою нашого дослідження стало теретико-методичне обґрунтування олімпійського уроку як засобу формування моральної культури особистості сучасних школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теорія олімпійського виховання – важлива складова олімпійської педагогіки як науки про процес залучення дітей і молоді до ідеалів і цінностей олімпізму. На процес соціалізації особистості, пов'язаний з її залученням до ідеалів і цінностей олімпізму, як і взагалі на поведінку, мотивацію, ціннісні орієнтири особистості впливає два основних фактори: 1) свідомий, ціле направлений педагогічний вплив на особистість інших людей, тобто виховання і самовиховання; 2) стихійний вплив соціального і культурного середовища (реальних умов життя, культурних традицій і звичаїв, що склалися)

В структурі спортивно-гуманістичного виховання особистості слід розрізняти три взаємозв'язкових, але разом з тим щодо самостійних, компонент:

– компонент, орієнтований на формування знань, що характеризують спортивно-гуманістична культура студента (її інформаційного блоку);

– компонент, орієнтований на формування мотивів, інтересів, орієнтацій, установок тощо, що характеризують спортивно-гуманістичну культуру студента (її мотиваційного блоку);

– компонент, орієнтований на формування характеристик спортивно-гуманістичної культури студента умінь, навиків, здібностей, що проявляються в реальному житті, стилі життя відповідно до ідеалів та цінностей гуманізму (операціонального та поведінкового блоків цієї культури).

Про необхідність розгортання та активізації цієї педагогічної діяльності говориться в багатьох міжнародних офіційних документах останніх років. В Олімпійському хартії – головному офіційному документі сучасного олімпійського руху – спеціально підкреслюється, що МОК і НОК повинні всіляко сприяти олімпійській освіті молоді, пропаганді основоположних принципів олімпізму, поширенню олімпізму в навчальних програмах з фізичного виховання і спорту в школах і вузах.

Головна мета олімпійської освіти індивіда полягає в його приєднанні до гуманістичним ідеалами та цінностями олімпізма. Досягнення цієї цілі передбачає вирішення цілого комплексу взаємозв'язаних завдань:

1) формування знань про ці ідеали та цінності, а, значить, і про гуманізм в цілому, а також олімпійських ігор і олімпійського руху, їх історії, цілей, задач та ін.;

2) формування інтересів, установок, ціннісних орієнтацій, що відповідають ідеалам і цінностям олімпізма: "олімпійська" орієнтація на спорт; інтерес до Олімпійських ігор та олімпійського руху; бажання брати участь в олімпійських змаганнях і завжди демонструвати в них чесне, благородне, лицарська поведінка (відповідно до принципів "чесної гри"); прагнення бути учасником олімпійського руху, роз'яснювати і пропагувати ідеї олімпізму, сприяти його розвитку;

3) формування відповідної системи почуттів та емоційних реакцій (наприклад, почуття соціальної відповідальності за реалізацію в спорті та спосіб спорту олімпійських ідей та цінностей);

4) формування такої поведінки в спорті, таких якостей та можливостей (Умінь і навичок), які забезпечують реалізацію олімпійських ідеалів і цінностей (конкретно мова йде про те, щоб сформувати високоморальну поведінку в спорті, а також переконання в тому, що тільки така поведінка є єдино правильним, естетичну здатність діяти в ході занять спортом «за законами краси» і відображати спорт засобами мистецтва, вміння і навички правильного спілкування з тренерами, суддями і спортсменами, а також дбайливого ставлення до природи в ході занять спортом, вміння і навички роз'яснювати і пропагувати ідеї олімпізму).

Цінності олімпізму можна виразити іншими словами: формування та підвищення рівня її олімпійської культури [5; 8]. Ця культура охоплює широкий комплекс пов'язана з ідеалами і цінностями олімпізму «знання, інтереси, потреби, ціннісна орієнтації, здібності, вміння та навички, на основі яких формується відповідна поведінка, образ (стиль) життя людей (певна соціальна група і навіть суспільство в цілому)» [8].

При організації олімпійської освіти важливо уникнути тих помилок, які, як відзначає В.І. Столярів, часто допускаються в практику цієї педагогічної діяльності.

До таких помилок відноситься дуже широке розуміння олімпійської освіти. Часто до нього відносяться практично будь-які форми педагогічної діяльності в області фізичної культури та спорту: діяльність, направлена просто на збереження і посилення здоров'я людини, формування фізичних якостей та фізичної культури; навчання рухових вмінь, наприклад, розробка і реалізація програм з навчання спорядження спортивних способів плавання та ін. При такому розумінні олімпійське утворення як особа педагогічна діяльність, що має цілі залучення особистості до ідеалів та цінностей олімпізму, набуває невиразних форм, втрачає специфіку, ототожнюється з іншими видами педагогічної діяльності в сфері ФКС: фізичним вихованням, спортивною тренуванням, вихованням у спорті та способом спорту [12].

У програму олімпійського виховання дітей і молоді слід закласти хоча б три основні напрямки: пізнавальний – включає формування знань про олімпійські ігри, історію олімпійського руху, про гуманістичні ідеали і цінності олімпізму; мотиваційний – формування інтересу до спорту і потреби в спортивних заняттях, прагнення до досягнення спортивного результату; практичний – формування вмінь і навичок для практичного засвоєння принципів і цінностей олімпізму шляхом активної участі дітей і молоді в традиційних і нетрадиційних моделях фізкультурно-спортивної діяльності (спортивних змаганнях, спартанських іграх, культурно-спортивних заходах) [13].

Все більш широке розповсюдження набувають і заняття спеціально організовані для цих цілей – «олімпійські уроки», «уроки олімпійських знань», «олімпійські години» і т.д. В наш час в багатьох країнах підготовлені різні методичні матеріали, включаючи кіно і відеофільми, для проведення роботи по роз'ясненню і пропаганді ідей олімпізму [5].

Однією із найрозповсюдженою формою олімпійської освіти є Всеукраїнський олімпійський урок, який було започатковано у 2005 році за ініціативи Національного олімпійського комітету України та за підтримки Міністерства освіти і науки України, Міністерства молоді та спорту України.

Згідно, Положення про Всеукраїнський олімпійський урок від 12 жовтня 2016 року, Всеукраїнський олімпійський урок проводиться Національним олімпійським комітетом України разом з Міністерством освіти і науки України та Міністерством молоді та спорту України, щороку один раз на рік, як правило, напередодні Дня фізичної культури і спорту.

Всеукраїнський олімпійський урок – це спортивно-виховний захід, який має різні види та форми і проводиться в загальноосвітніх навчальних закладах, позашкільних навчальних закладах, інших навчальних закладах, на центральних майданах міст і селищ на всій території України.

Основна мета Всеукраїнського олімпійського уроку – навчання та виховання учнів під знаком ідей і принципів олімпізму, формування в них

навичок і культури здорового способу життя, залучення їх до активних занять фізичною культурою та спортом.

Основні навчальні завдання:

- збагатити знання учнів стосовно олімпійських видів спорту, історії Олімпійських ігор, видатних спортсменів;

- сформуванню уявлення про олімпійський рух у світі та зокрема, в Україні.

Основні пізнавальні завдання:

- розвивати пізнавальний інтерес до фізичної культури, спорт та олімпійському руху;

- створити засобами фізичної культури та спорту творчу атмосферу.

Основні виховні завдання:

- сформуванню позитивне відношення та стійкий інтерес до фізичної культури, спорту, олімпійського руху та здорового способу життя;

- сприяти вихованню почуття патріотизму, гордості за успіхи українських спортсменів, які гідно представляють нашу державу на міжнародних змаганнях найвищих рівнів.

Всеукраїнський олімпійський урок може проводитись у теоретичній та практичній формах. теоретична форма Всеукраїнського олімпійського уроку може проводитись у вигляді: вікторин, диспутів, конференцій, усних журналів, запитань-відповідей, зустрічей з видатними спортсменами, тренерами та діячами фізичної культури і спорту; практична форма Всеукраїнського олімпійського уроку може проводитись у вигляді: міні-турнірів, естафет, показових виступів вихованців спортивних шкіл та секцій, тренувань, які проводять видатні спортсмени та тренери, а також олімпійських ритуалів [21].

Залежно від місця проведення, Всеукраїнський олімпійський урок може мати різні види.

Відкритий урок з фізичної культури – проводиться органами управління освітою за підтримки місцевих осередків НОК та структурних підрозділів з питань фізичної культури та спорту у загальноосвітніх навчальних закладах за участю Олімпійських чемпіонів, призерів олімпійських ігор, відомих спортсменів, тренерів, випускників навчального закладу, що мають спортивні досягнення, педагогічного колективу навчального закладу та інших запрошених. Реалізуючи навчальні, пізнавальні та виховні завдання, вчитель самостійно обирає форми та методичні прийоми роботи на уроці: виконання учнями фізичних вправ з олімпійських видів спорту, проведення змагань, естафет, конкурсів на краще знання олімпізму (основна форма уроку).

Відкритий олімпійський урок у регіоні – проводиться місцевими осередками НОК України разом з структурними підрозділами Міністерства освіти і науки України, Міністерства молоді та спорту України на центральних площах міст, селищ, сіл, за погодженням з органами місцевого самоврядування, із залученням учнів загальноосвітніх шкіл, вихованців ДЮСШ, спортсменів, представників спортивної громадськості, органів державної влади та місцевого самоврядування [21].

Під час Відкритого олімпійського уроку у регіоні уповноваженим представником зачитується звернення Президента НОК України, керівників центрального органу виконавчої влади у сфері фізичної культури та спорту.

Проведення Відкритого олімпійського уроку може супроводжуватись концертами, виступами художньої самодіяльності, спортивними змаганнями, іншими заходами, направленими на популяризацію здорового способу життя та поширення ідей олімпізму.

У Всеукраїнському олімпійському уроці беруть участь учні загальноосвітніх шкіл, вихованці дитячо-юнацьких спортивних шкіл, представники органів державної влади та місцевого самоврядування, федерації з олімпійських видів спорту, громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості, спортивні клуби, Олімпійські чемпіони, призері олімпійських ігор, діючі спортсмени, ветерани спорту, тренери, спортивні фахівці, інші суб'єкти сфери фізичної культури і спорту, будь-які особи, незалежно від віку, раси, національності та громадянства.

Основне спрямування олімпійських уроків зроблено на олімпійський рух, Олімпійські Ігри і, зокрема, принципам «Фейр Плей», акцентується увага історії виникнення Олімпійських ігор Древньої Греції, учасникам і основними видами спорту цих ігор. А також приділяється велика увага датам виникнення Олімпійських ігор Древньої Греції і дати їх скасування (хто скасував?). Робиться акцент на те, що довгий час Олімпійські ігри не проводилися і безпосередньо йде обговорення того, що П'єр де Кубертен на конгресі у Франції в 1894 році запропонував відновити Олімпійські ігри і вже через два роки в 1896 році відбулися перші Олімпійські ігри сучасності, які вирішили провести в Греції, яка є батьківщиною Олімпійських ігор.

Велика увага приділяється олімпійській атрибутиці та символіці, одним з них є факел і церемонія його запалювання, а також олімпійський прапор, з п'ятьма перехресними між собою кільцями і позначення цих символів в олімпійському русі.

Дуже важливим є великий теоретичний блок, присвячений особистості П'єра де Кубертена, історії виникнення і проведення перших Олімпійських ігор сучасності, створення МОК, створення НОК України, першим українським Олімпійським чемпіоном та призером, видатним спортсменом.

Обговорення, що таке олімпізм-філософія життя, що ця філософія включає в себе – Олімпійські ігри, олімпійський рух, спорт в будь-яких його проявах, такі життєво важливі якості як, взаєморозуміння, взаємовиручка, дружба і т.д. і, зокрема, принципи «ФейрПлей».

На уроці обговорюється, що таке «Фейр Плей» – звіт моральних і етичних законів, які аспекти входять в ці закони:

- повага до суперника;
- повага до правил змагань і рішенням суддів;
- допінг і будь-яке стимулювання не може бути використано;
- рівні шанси;
- самоконтроль спортсмена.

Робиться акцент на те, що ця градація представлена для спортивної діяльності, але також її можна використовувати в повсякденному житті, наприклад:

- усі люди повинні поважати один одного;
- будучи громадянами України необхідно поважати і дотримуватися законів своєї держави;
- необхідно вести здоровий спосіб життя, не піддаючи свій організм шкідливого впливу;
- всі люди рівні один перед одним.

Кожна людина в повсякденному житті повинен контролювати свій психоемоційний стан. Учням ставлять запитання: «Яка міра покарання передбачається спортсменам, які не дотримуються принципи «Фейр Плей»? Як заохочували спортсменів за дотримання даних принципів?». На уроках говориться про існування «трофея П'єра де Кубертена, за благородство протягом усього спортивного життя» і «трофея П'єра де Кубертена, за його благородний жест». Учням задається питання: «Хто з відомих спортсменів був нагороджений таким трофеем?».

У висновку можна відзначити наступне. В сучасних умовах вчителя і тренера з виду спор-

ту у своїй професійно-педагогічній діяльності приділяють недостатньо уваги розвитку духовної сфери своїх вихованців, даючи лише мінімум освітніх знань, що не сприяє правильному напрямку в моральному розвитку особистості підростаючого покоління. Дані уроки можна застосовувати на уроках з фізичної культури в освітніх закладах, на навчально-тренувальних заняттях в спортивних школах, в закладах додаткової освіти, в дитячих таборах відпочинку. Перспективи подальших досліджень будуть полягати у розробці програм із олімпійської освіти підростаючого покоління для виховання у них культури особистості.

Список літератури:

1. Вацеба О. Актуальные вопросы олимпийского образования в учебно-воспитательном процессе учеников общеобразовательных школ / О. Вацеба, В. Юхымук // Наука в олимпийском спорте. – 2007. – № 2. – С. 87.
2. Вацеба О.М. Актуальні проблеми олімпійської освіти в загальноосвітніх навчальних закладах України / О.М. Вацеба, В.П. Юхимук // Олімпійський спорт і спорт для всіх : тези доп. ІХ Міжнар. наук. конгр. – К., 2005. – С. 8.
3. Гакман А.В. Організація рекреаційно-оздоровчої діяльності дітей 11-14 років в умовах дитячого табору відпочинку: дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.12 / А.В. Гакман. – К., 2010. – 231 с.
4. Гакман А.В. Стан реалізації олімпійської освіти у навчально-виховному процесі (на прикладі міста Чернівці) / А.В. Гакман, Б.М. Крушельницький // «Молодий вчений». № 3.1 (43.1) 2017 р., с. 74–77.
5. Гакман А. Особливості мотивації підлітків 11-14 років до фізкультурно-оздоровчих та рекреаційних занять / Гакман Анна. – Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми фізичного виховання студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання» 12-13 квітня 2012 року. – Дніпропетровськ, 2012. – С. 43–49.
6. Гакман А.В. Вплив рекреаційно-оздоровчої діяльності на уповільнення старіння організму / А.В. Гакман, Л.В. Балацька, Т.І. Лясота // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. – 2016. – С. 91–97.
7. Гакман А.В. Закордонний досвід рекреаційно-оздоровчої діяльності у рамках дозвілля з людьми похилого віку / А.В. Гакман, М.Ю. Байдюк // Молодий вчений. – 2016. – № 11. – С. 116–120.
8. Галан Я.П. Використання сучасних форм навчання спортивному орієнтуванню на уроках фізичної культури в школі / Я.П. Галан // Молодий вчений. – 2013. – № 3.1. – С. 78–82.
9. Галан Я.П. Педагогічні умови формування знань з олімпійської освіти у дитячих дошкільних навчальних закладах // Молодий вчений. – № 3(43). – 2017 р. – С. 142–145.
10. Галан Я. Реалізація олімпійської освіти в загальноосвітніх закладах України / Я. Галан, В. Коцюбка // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ, 2012. – С. 45–46.
11. Галан Я. Реалізація олімпійської освіти у професійно-технічних навчальних закладах Буковини / Я. Галан, М. Кирилюк, М. Кочубей // Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції, 05-06 листопада 2015 р., м. Чернівці. – Чернівці: Технодрук, 2015. – С. 204–206.
12. Голуб А. Підтримка кожного олімпійця на місцях / А. Голуб // Олімпійська арена. – 2007. – № 10. – С. 2–4.
13. Деметр Г.С. Олимпийское воспитание / Г.С. Деметр // Теория и практика физической культуры. – 1996. – № 4. – С. 61.
14. Енциклопедія олімпійського спорту України / [за ред. В.М. Платонова] – К.: Олімп література, 2005. – С. 388–393.
15. Зорій Я.Б. Система Олімпійської освіти як засіб педагогічного процесу підростаючого покоління / Я.Б. Зорій, А.В. Гакман // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – 2016. – Вип. 4. – С. 33–35.
16. Кочубей М.В. Теоретичне обґрунтування організаційних і методичних основ впровадження олімпійської освіти в навчально-тренувальному процесі дітей 10-12 років [Текст] / М.В. Кочубей // Молодий вчений. – 2018. – № 2.
17. Олімпійська освіта / [за ред. М.М. Булатової] : методичні рекомендації. – К., 2002. – С. 23, 32.
18. Чобанюк К. Використання сучасних форм навчання з елементами спортивного орієнтування на уроках фізичної культури / К. Чобанюк, Я. Галан // Молода Спортивна Наука України. – 2017. – Т. 2. – С. 82.
19. Щербашин Я. Олімпійська освіта як складова освітнього процесу у вищих навчальних закладах України / Я. Щербашин // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2004. – № 6. – С. 24.
20. Andreeva O. Factors which determine the involvement of elderly people to health and recreational physical activity / Olena Andreeva, Aanna Hakman, Larissa Babalatska. – Trends and perspectives in physical culture and sports. – Suchava, 2016. – P. 41–47.
21. Національний олімпійський комітет України [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://noc-ukr.org/about/projects/-the-olympic-lesson/pro-urok/> (дата звернення: 30.05.2017).

Попов А.А., Осадец Н.М.

Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича

ОЛИМПИЙСКИЙ УРОК КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ МОРАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ ЛИЧНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ

Аннотация

Олимпийский урок является одним из современных средств олимпийского образования, олимпийского движения. Именно данные уроки могут способствовать формированию нравственной личности школьника. В статье проанализированы спортивно-гуманистическое воспитание личности, определены цели олимпийского образования индивида и выделены их основные задачи. Выделены основные ошибки, возникающие при организации олимпийского образования и три основных направления олимпийского образования для современных школьников.

Ключевые слова: нравственная культура личности, олимпийский урок, олимпийское образование.

Popov A.A., Osadets N.M.

Yuri Fedkovich Chernivtsi National University

OLYMPIC LESSON AS A MEAN OF MORAL CULTURE OF PERSONALITY OF SCHOOLCHILDREN

Summary

The Olympic lesson is one of the modern means of Olympic education and the Olympic movement. It is these lessons that can contribute to the formation of a pupil's moral personality. In the article sport-humanistic education of the individual is analyzed, the purpose of the Olympic education of the individual is defined. The main mistakes that arise during the organization of Olympic education and three main directions of the Olympic education for modern schoolchildren are highlighted.

Keywords: moral culture of personality, Olympic lesson, Olympic education.